

SCHEPPING EN EVOLUTIE – WIE STAAT WAAR?

René Franssen

Waar komt het leven op aarde vandaan? En hoe is het hier gekomen? Geeft de wetenschap op deze vragen afdoende antwoord, of speelt het geloof ook een rol? Vragen die veel mensen bezighouden en waar veel verschillende meningen over bestaan, ook onder christenen. In dit artikel worden de belangrijkste (christelijke) standpunten weergegeven. Hoewel er tal van standpunten zijn met allerlei grote en kleine onderlinge verschillen, worden ze hier ingedeeld in drie hoofdgroepen: jonge aarde creationisme, oude aarde creationisme en theïstische evolutie. Vervolgens worden nog enkele overige standpunten kort vermeld.

Tot slot gaat dit artikel kort in op de historische ontwikkeling van de verschillende standpunten, en op de rol die de bijbel speelt in de discussie over schepping en evolutie.

JONGE AARDE CREATIONISME

In de eerste twee hoofdstukken van het bijbelboek Genesis staat hoe God de zon, maan, sterren en de aarde schiep, en ook al het leven op aarde inclusief de mens. Dat gebeurde in zes dagen en op de zevende dag rustte God.

De eerste mensen waren Adam en Eva. In de bijbel staan diverse geslachtsregisters, lijsten waarin de afstamming van bijvoorbeeld Jezus wordt teruggevoerd tot Adam (Lucas 3). Door verschillende geslachtsregisters in de bijbel met elkaar te vergelijken, en de leeftijd van alle personen in die registers op te tellen, is het mogelijk de tijd tussen Jezus en Adam te schatten. Uit die schatting volgt dat Adam tussen de 6000 en 10.000 jaar geleden geleefd moet hebben. Adam was dus de eerste mens. Door de zondeval (Genesis 3) van Adam en Eva is de dood in de wereld gekomen. Niet alleen voor de mensen, maar voor de hele schepping.

Het jonge aarde creationisme stelt dat de aarde maximaal 10.000 jaar oud is. Maar geologen zeggen dat verschillende aardlagen die te zien zijn gedurende miljoenen jaren zijn afgezet. De verklaring van jonge aarde creationisten is dat veel van die aardlagen plotseling zijn ontstaan, tijdens de wereldwijde zondvloed die de bijbel beschrijft in Genesis. De meeste fossielen zijn volgens hen ontstaan toen dieren massaal verdronken door de zondvloed.

Biologen vertellen dat al het leven is ontstaan door evolutie. Ooit ontstond er spontaan een simpele vorm van leven, die daarna gedurende miljarden jaren evolueerde tot alle soorten micro-organismen, planten en dieren die er nu bestaan. Ook de mens is ontstaan via dit evolutieproces.

Jonge aarde creationisten wijzen erop dat het ontstaan van nieuwe soorten nog nooit is waargenomen. Bovendien zeggen ze dat evolutie nooit nieuwe dingen kan maken. Macro-evolutie, het ontstaan van nieuwe eigenschappen, is onbewezen en onmogelijk. Hoogstens verdwijnen er eigenschappen wanneer die niet langer nuttig zijn. Op grond van de bijbel stellen zij dat alle soorten 'naar hun aard' geschapen zijn. Alle hondachtigen (van wolf tot vos tot huishond) stammen af van één geschapen paar oer-honden. Alle katachtigen stammen af van een paartje oer-katten. Binnen zo'n geschapen soort kan variatie ontstaan door micro-evolutie. Eigenschappen

verdwijnen, maar soms ook komen eigenschappen die al waren ingeschapen ineens tot expressie. Alleen: een hondachtige blijft een hondachtige, een katachtige een katachtige en zo voorts.

Samenvatting jonge aarde creationisme

Aarde is maximaal 10.000 jaar

Geologische kenmerken zijn vooral ontstaan door de zondvloed

Evolutie kan geen nieuwe eigenschappen produceren. Macro-evolutie bestaat niet, alleen micro-evolutie (verandering van al bestaande eigenschappen).

Meer informatie

Nederland:

- www.creatie.info
- www.scheppingofevolutie.nl

Buitenland:

- Creation Research Society (www.creationresearch.org/)
- Geoscience Research Institute (www.grisda.org/)
- Weblog Todd Wood (<http://toddcwood.blogspot.com/>)

OUDE AARDE CREATIONISME

Er zijn ook christenen die de scheppingsweek van Genesis niet zien als een week, maar als een serie tijdperken. Zij stellen dat de schepping geleidelijk plaatsvond over een periode van miljarden jaren. Dieren gingen gewoon dood, dat verklaart de fossielen die gevonden zijn. Adam en Eva, de eerste mensen, zijn apart geschapen, maximaal zo'n 10.000 jaar geleden.

De aardlagen zijn dus – precies zoals geologen ons vertellen – gedurende miljarden jaren ontstaan. Maar het leven op aarde is niet geëvolueerd. Alle hoofdsoorten zijn geschapen. Net als jonge aarde creationisten verwerpen oude aarde creationisten in het algemeen macro-evolutie, terwijl micro-evolutie wel wordt geaccepteerd. De zondvloed is een lokale ramp geweest, die geen wereldwijde sporen heeft achtergelaten.

Dit standpunt wordt ook wel progressief creationisme genoemd. Een variant hierop is de 'haat theorie'. Die stelt dat tussen het eerste twee verzen van Genesis (In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods geest zweefde over het water. NBV) en de beschrijving van de schepping, vanaf vers 3, een miljarden jaren lange periode gelegen kan hebben. De aarde is miljarden jaren oud, het heelal met de sterren nóg ouder. Maar de schepping van het leven begon pas 10.000 jaar geleden en vond plaats in een week, net als bij het jonge aarde creationisme, en de aardlagen met fossielen zijn ontstaan tijdens de zondvloed.

Een derde variant is de 'restitutieleer', die stelt dat er een eerdere schepping is geweest, voor de tijd van Genesis. Deze schepping is door de duivel gecorrumpeerd en is uiteindelijk vernietigd. Fossielen zijn restanten van dieren die in die voorschepping leefden. De aarde is dus miljarden jaren oud. Maar het huidige leven op aarde is 10.000 jaar geleden geschapen.

Samenvatting oude aarde creationisme

De aarde is 4,7 miljard jaar oud

Geologische kenmerken zijn over miljarden jaren ontstaan, of het gevolg van de zondvloed.

Het huidige leven op aarde is of gedurende miljarden jaren geschapen, of recent geschapen.

Macro-evolutie bestaat niet, alleen micro-evolutie (verandering van al bestaande eigenschappen).

Meer informatie

Nederland:

- Bijbelstudie Centrum (www.bijbelstudiecentrum.nl) (restitutieleer)

Buitenland:

- Reasons to believe (www.reasons.org)

THEÏSTISCHE EVOLUTIE

Er zijn ook christenen die menen dat God het leven op aarde kan hebben geschapen via het natuurlijke proces van evolutie. Theïstische evolutionisten (of ook wel evolutionair creationisten) stellen dat de bijbel vooral beschrijft dát de aarde door God is geschapen, en wie we als mensen zijn. Hoe dat gebeurde vertelt de wetenschap ons.

In het algemeen accepteren theïstisch evolutionisten dat de evolutie zonder direct ingrijpen van God heeft plaatsgevonden. In zijn almacht heeft God het eindresultaat (een bewust wezen dat een relatie met hem kan aangaan) wel voorzien, of heeft misschien het evolutieproces bijgestuurd om dit eindresultaat te bereiken. In die zin is het leven op aarde dan ook geen toevalstreffer.

Voor de verklaring van het ontstaan van het universum, de aarde en het leven volgen theïstisch evolutionisten de gangbare wetenschappelijke verklaringen. Uiteraard worden specifieke verklaringen steeds bijgesteld en aangepast, maar het is niet te verwachten het evolutieproces als zodanig ooit zal worden verworpen. Wanneer het gaat om de wetenschappelijke verklaring maken theïstisch evolutionisten nadrukkelijk onderscheid tussen die *wetenschappelijke verklaringen* en de *interpretatie* die daar door sommigen aan gegeven worden. De mens is geen 'schitterend ongeluk' (zoals paleontoloog Steven J. Gould ooit zei) en het leven is niet 'doelloos' (evolutiebioloog Richard Dawkins).

Omdat de dood een onvervreemdbaar onderdeel is van het evolutieproces, stellen theïstisch evolutionisten dat de dood al voor de zondeval bestond. Ook is de mens gewoon verwant aan andere primaten, zoals de chimpansee. Maar door ons bewustzijn kunnen mensen een relatie hebben met God. Die relatie maakt van 'homo sapiens' een 'homo divinus', aldus theoloog John Stott.

Samenvatting theïstische evolutie

De aarde en het universum zijn miljarden jaren oud. Leven op aarde ontwikkelde zich volgens het natuurlijke proces van evolutie. God heeft dit zo bedoeld, maar heeft het proces niet noodzakelijk bijgestuurd.

Meer informatie

Nederland:

- www.sterrenstof.info

Buitenland:

- BioLogos (VS) www.biologos.org
- Test of Faith (UK) (<http://www.testoffaith.com/>)

OVERIGE STANDPUNTEN

De theorie van 'Intelligent Ontwerp' (*Intelligent Design*) is strikt genomen geen christelijke of levensbeschouwelijk visie, althans niet in de ogen van de belangrijkste organisaties die zich hiermee bezighouden. De theorie van Intelligent Ontwerp stelt dat sommige onderdelen van biologische systemen te complex zijn om via een proces van evolutie te kunnen ontstaan.

Als voorbeeld is vaak verwezen naar de zweepstaartmotor van bacteriën. Die bestaat uit een groot aantal componenten. Als er één component mist, werkt de motor niet. Er is, claimen aanhangers van Intelligent Ontwerp, geen manier waarop zo'n motor via een geleidelijk proces van evolutie kan zijn ontstaan. De (genetische) informatie die nodig is voor het maken van de zweepstaartmotor moet dan ook door een ontwerper in de bacterie zijn geplaatst. Wie of wat de ontwerper is, daarover doet de theorie geen uitspraak.

Intelligent Ontwerp deelt in grote lijnen de kritiek van het jonge aarde creationisme op de gangbare evolutietheorie, maar beroept zich daarbij op wetenschappelijk onderzoek, niet op de bijbel.

Meer informatie

- Discovery Institute (www.discovery.org/)
- Weblog: (www.uncommondescent.com/)

HISTORISCHE ONTWIKKELING

De creationistische stromingen die hierboven zijn genoemd, hebben hun wortels in de negentiende en twintigste eeuw.¹ Hoewel christenen al sinds de eerste eeuw van de jaartelling hebben geloofd dat de schepping hoogstens enkele duizenden jaren geleden heeft plaatsgevonden, is het moderne *jonge aarde creationisme* een recente ontwikkeling. Kenmerk hiervan is dat geprobeerd wordt met wetenschappelijke bewijzen aan te tonen dat de schepping zes- tot tienduizend jaar geleden heeft plaatsgevonden. Het begin van deze ontwikkeling ligt rond 1923, toen de zevendedagsadventist [George McCready Price](#) het boek *The New Geology* publiceerde. Hierin probeert hij aan te tonen dat de zondvloed een belangrijke rol heeft gespeeld bij de vorming van de geologie van de aarde zoals wij die kennen.

¹ Een historisch overzicht van de manier waarop door de eeuwen heen over schepping en evolutie is gedacht, verschijnt binnenkort op deze site.

In 1961 bouwden de theoloog John Whitcomb en de ingenieur Henry Morris (link Wikipedia) voort op het werk van Price in hun boek [*The Genesis Flood*](#). Er ontstond een 'wetenschappelijk creationisme', dat de gebruikelijke wetenschappelijke interpretaties van de geologie en de biologie op aarde wilde vervangen door een bijbels model van een jonge aarde, waarop soorten niet ontstonden door evolutie.

Het wetenschappelijk creationisme stelt kortweg dat de feiten helder zijn, maar dat de interpretatie van die feiten gekleurd wordt door iemands wereldbebeschouwing. Wie God niet erkent als Schepper, zoekt naar strikt natuurlijke processen om de feiten te verklaren. Wetenschappelijk creationisten zeggen dat zij niet anti-wetenschappelijk zijn, ze proberen juist de wetenschap te redden van atheïstische vooroordelen.

Het *oude aarde creationisme* is een variant hierop. Vanaf het begin van de negentiende eeuw aanvaardden veel orthodoxe christenen wel de lange tijdsduren van de geologie, maar hadden ze moeite met de biologische evolutietheorieën. Soorten zijn geschapen, zo geloofden zij op grond van Genesis, hoogstens kan er binnen hoofdsorten een beperkte verandering plaatsvinden (zie boven).

Al kort na de publicatie van Darwin's evolutietheorie waren er christelijke wetenschappers en theologen die evolutie accepteerden als Gods scheppingsmethode (*theïstische evolutie*). De Amerikaanse plantkundige Asa Gray was als christen een wegbereider voor de evolutietheorie van Darwin in de VS. Recent zijn internationaal diverse organisaties opgericht die schepping en evolutie met elkaar proberen te verzoenen binnen een orthodoxe christelijke visie, zoals het *BioLogos* en *Test of Faith* (zie links boven).

EVOLUTIE EN DE BIJBEL

De opkomst van de moderne wetenschap, met name de geologie en de evolutiebiologie, hebben christenen uitgedaagd opnieuw te kijken naar de manier waarop bepaalde bijbelgedeelten moeten worden geïnterpreteerd. Een christen die evolutie accepteert, accepteert daarmee ook dat de eerste hoofdstukken van Genesis niet als wetenschappelijk verslag kunnen worden gelezen. Het bericht van de schepping in zes dagen in de bijbel valt nu eenmaal niet te rijmen met een miljarden jaren durend evolutieproces. Sommigen laten de benadering van de wetenschap en van de bijbel daarom naast elkaar staan. Genesis en de wetenschap gaan allebei over dezelfde werkelijkheid, zo stellen zij, maar het is (vooralsnog) niet mogelijk beide te combineren, zonder een van de twee geweld aan te doen.

Theologen als A. Noordtjij en Nic. H. Ridderbos verdedigden al in de eerste helft van de twintigste eeuw de 'kadertheorie', die stelt dat Genesis 1 geen feitelijk verslag van de schepping is, maar een literair kader dat is gekozen vanuit een specifieke theologische agenda. Over de vraag hoe 'orthodox' een dergelijke visie is, bestaan verschillende meningen. Het gaat te ver om dat in dit artikel uit te werken.

Er zijn ook stromingen binnen met name het Protestantisme die de eerste hoofdstukken van Genesis wel als historisch betrouwbaar verslag willen zien. Zij komen tot de conclusie dat de wetenschap ernaast zit, wanneer deze tegen deze historische lezing in gaat. Deze stroming

probeert de absolute waarheid van de bijbelse scheppingsverhalen, maar bijvoorbeeld ook het wetenschappelijk aantoonbare nut van reinheidsgeboden te bewijzen. De bijbel is hierbij richtinggevend voor de wetenschap.

Meer vrijzinnige stromingen binnen het christendom stellen dat de bijbel weliswaar een geïnspireerd of inspirerend boek is, maar verwerpen het absolute gezag ervan. Zij stellen dat het een boek van mensen is. Uitspraken over de schepping van de wereld van duizenden jaren geleden zijn noch maatgevend voor de wetenschap noch voor het geloof. Vrijzinnige christenen hebben daarom geen moeite met de evolutietheorie.

De *Rooms-katholieke kerk* heeft als officieel standpunt dat evolutie zeer wel kan hebben plaatsgevonden. Paus Johannes Paulus II noemde evolutie 'meer dan een theorie'. Echter, de Rooms-katholieke kerk stelt dat de ziel van de mens wel degelijk apart geschapen is. Waar het menselijk lichaam geëvolueerd kan zijn, is het wezen van de mens, diens ziel, direct van God afkomstig.

TOT SLOT

Evolutie als scheppingsmethode roept voor orthodoxe christenen vragen op. Hoe kan er een zondeval zijn geweest als er geen eerste mens was? Want evolutie kent geen Adam en Eva, maar een groep mensachtigen die in de loop der tijd steeds menselijker werden. En hoe kan de schepping in Genesis 1 'goed' genoemd worden, als er overal dood en verderf was? Wetenschappers stellen immers dat een enorm aantal dieren is uitgestorven voordat de mens op aarde verscheen. Ook deze vragen gaan te ver voor dit artikel, maar zullen elders verder worden uitgewerkt.

In dit artikel zijn verschillen tussen christelijke stromingen beschreven waar het gaat om de acceptatie van wetenschappelijke bevindingen over de geschiedenis van de aarde en het leven daarop. Het is goed om aan het eind van dit artikel te wijzen op de overeenkomsten die er zijn. In het Darwinjaar (2009) heeft een aantal christenen het initiatief genomen om te komen tot een '[scheppingsverklaring](#)'. De ondertekenaars verklaren dat zij God als schepper van hemel en aarde zien, of ze nu jonge aarde creationist, oude aarde creationist of theïstische evolutionist zijn. Deze verklaring eindigt met de volgende uitspraak: "Wij verlangen naar vruchtbare en openhartige onderlinge gesprekken over wat we mogen leren uit Gods Woord en uit de door God geschapen natuur, en hoe we beide mogen lezen."

Dr. René Fransen studeerde medische biologie aan de Universiteit Utrecht. In 1994 promoveerde hij op een biomedisch onderzoek, verricht aan het Academische Ziekenhuis Utrecht. Sinds 1996 werkt hij als wetenschapsjournalist bij de Universiteitskrant, het onafhankelijk weekblad van de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast schrijft hij freelance voor verschillende opdrachtgevers, waaronder het *Nederlands Dagblad* en *CV-Koers*. Hij publiceerde *Gevormd uit sterrenstof. Schepping, ontwerp en evolutie* (Vaassen 2009).